

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Коваленко Д.О.

аспірант,

Санкт-Петербурзький державний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ЕЛІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Вивчення проблематики функціонування регіональних еліт дозволяє виявити їх специфіку та тенденції впливу на регіональний розвиток. Значення цієї проблематики важко переоцінити, оскільки їх діяльність визначає у значному ступені соціально-економічний розвиток територій, та динаміку політичного процесу в Україні загалом.

Дослідженням регіональних еліт в Україні займалися такі науковці як М. Пухтинський, О. Власенко, П. Ворона, В. Лопатинський, О. Обушний, С. Рибалка, О. Куценко, Ю. Мацієвський та багато інших. Віддаючи належне внеску попередників, відзначимо, що актуальність дослідження даної проблематики не вичерпується, оскільки розвиток суспільно-політичних відносин зумовлює необхідність постійного моніторингу перебігу, чинників та дійових осіб цього процесу.

Особливості регіональних еліт в Україні за роки незалежності зумовлені специфікою їх середовища. Зокрема, у системі державного управління та органів місцевого самоврядування їх формування характеризується спадковістю традицій розподілу владних повноважень радянської номенклатури, яка характеризувалася ієрархічною залежністю регіональної еліти від центральної, кадрові рішення якої були визначальними в управлінні регіонами. У певному ступені це є справедливим й сьогодні, проте значну роль відіграє належність місцевої еліти до одного з таборів впливових політичних сил, які забезпечують її легітимізацію в демократичному процесі.

Початок формування демократичної політичної системи в Україні створив умови для посилення ролі регіональних еліт у місцевому самоврядуванні – «де-юре» та «де-факто» нормативний простір для реалізації ними власних проектів без погодження з політичним чи ідеологічним центром. Разом з тим, становлення багатопартійної системи дало поштовх для становлення контрелітам, джерелами формування яких стали конкуруючі «бізнес-клани», суспільно-політичні об'єднання, лідери суспільної думки, тощо.

Ці політичні процеси супроводжувалися олігархізацією економіки, яка врешті-решт зумовила зрощення інтересів бізнес-еліти, політичної та владної еліти для лобювання інтересів перших на всіх рівнях державної влади. Тож найбільший вплив на розвиток регіонів мають еліти, котрі в своїх руках зосереджують потужний економічний потенціал, та владні повноваження. Бажання таких еліт утримати владу перешкоджає їх якісному оновленню та зумовлює розрив між владною (політичною) та інтелектуальною елітами. З цієї ж причини в Україні відсутні еліти-представники інтересів т. зв. «середнього

класу» (тобто більшості населення, окресленої за базовими соціально-економічними показниками).

Свідомість та політична культура регіональної еліти України носять відбиток її походження, особистих інтересів та мотивів участі у владі, бізнесі та суспільно-політичному житті, особливостей поведінки. Результати соціологічних досліджень [6, с. 58-59, 61-62; 3, с. 89-98] характеризують регіональні еліти такими рисами:

- посередній культурний рівень, який, зокрема, виявляється у використанні розмовного сленгу злочинного світу;
- підпорядкованість діяльності особистим інтересам (у т.ч. суспільно-політичної);
- толерантність до корупції та інших явищ «тінізації» економіки;
- відсутність належного рівня освіти (відносно європейської еліти);
- світоглядну провінційність та брак гнучкого, динамічного мислення;
- неспроможність давати адекватні відповіді на виклики сьогодення.

Внаслідок поєднання вищенаведених рис, складного соціально-економічного становища та усвідомлення суспільством небажання та неготовності регіональних еліт об'єднатися навколо мети національного розвитку все більше громадян покладає надію на формування нової еліти, яка змінить діючу. Ці сподівання характеризують потенціал розвитку для нинішніх контреліт, сформованих із числа молодих патріотично-налаштованих суспільних діячів, відданих ідеям демократії, які в переважній більшості позбавлені вищенаведених рис. Проте до моменту легітимізації «мандату суспільної довіри», набуття ними важелів адміністративного протистояння олігархії, вплив контреліт на регіональний розвиток залишиться незначним, та обмежуватиметься, переважно, реалізацією місцевих соціальних та суспільно-політичних проектів.

Характер впливу регіональних еліт на політико-територіальне структурування території України виявляє себе у політичному, соціогенетичному та економічному аспектах. Так, вітчизняними науковцями запропоновано декілька підходів до районування території України. Слушність виділення 5-6 соціально-економічних районів підтверджується результатами багатьох досліджень, які обґрунтовують такий поділ за економічними та політичними (електоральними) ознаками. Єдність між такими областями визначається за їх відповідністю певними критеріям, зокрема, наявністю соціально-економічного ядра та регіональної столиці, промислової спеціалізації, територіальної соціально-економічної системи (які характеризують економічний аспект) [4], та регіональних політичних лідерів, авторитетів громадськості (які характеризують політичний аспект). При цьому співвідношення між регіонами є приблизно рівним – за 2013 р. Західний регіон виробив 218,8 млрд. грн. валового регіонального продукту, центральний – 500,7, Північно-Східний – 170,5, Східний – 220,3, Центрально-Східний – 232,6, Південний – 178,2 млрд. грн. валового регіонального продукту [1].

Разом з тим, вплив соціогенетичного та політичного аспектів прослідковується виразніше в електоральних уподобаннях під час президентських виборів, які виявляють полярні орієнтації населення територій (поділяючи їх на західний та східний, і центральний регіони), що зумовлено їх відмінним історичним минулим та різною оцінкою спільних сторінок історії,

діаметрально протилежними поглядами на місце України в світі та на перспективи відносин із сусідніми державами [2, с. 52]. Це доводить, що одним із основних ресурсів формування політичних регіональних еліт є ідеологічний аспект, відповідно до якого визначається приналежність тій чи іншій центральній еліті.

Вплив регіональних еліт на регіональний розвиток визначається наявними у їх розпорядженні ресурсами чи важелями адміністративного впливу, їх приватними, економічними, політичними цілями чи обов'язками, які вони несуть відповідно до делегованих державою чи місцевою громадою повноважень. Іншими словами регіональні еліти можуть здійснювати вплив від свого імені, від імені держави (як посадові особи її органів), від імені територіальних громад (як їх представники у виборних органах, тощо). Цим визначається надзвичайно широкий спектр суспільних відносин, перебіг яких залежить від регіональних еліт. Особливо це стосується «управлінської та адміністративної еліти, яка покликана формувати нормативний, бюджетний, податковий, організаційний, управлінський регіональний простір для успішної діяльності органів регіональної влади й управління» [5].

Специфічною формою впливу на регіональний розвиток є участь регіональних еліт в розподілі державної влади, який на сучасному етапі характеризується розширенням компетенції та повноважень органів місцевого самоврядування, а також в участі у її здійсненні, яка виявляється у коригуванні заходів здійснення державної політики на місцях відповідно до регіональних потреб; цими векторами впливу характеризується значення регіональних еліт в еволюції державного устрою загалом.

Визначальною є роль регіональних еліт на формування регіональної політичної культури, котра уособлює спільні для його жителів політичні цінності та традиційні соціальні норми. Тому вплив на формування політичної культури є одним із чинників агрегування та артикуляції електоральних уподобань населення, поглиблює міжрегіональні відмінності, визначає сутність т. зв. «регіоналізму».

В свою чергу, вплив регіональної бізнес-еліти опосередковується фінансовими та соціально-економічними показниками належних їй промислових підприємств, реалізованими проектами з поліпшення інфраструктури, участю в підтримці закладів освіти та культури, тощо.

Таким чином, проблематика впливу регіональних еліт на розвиток регіонів визначається багатьма чинниками, що суттєво ускладнює проведення його оцінки. Тому перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні методологічних критеріїв вивчення, аналізу та узагальнення їх діяльності у контексті динаміки регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Валовий регіональний продукт 2004-2016 рр. [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт] / Регіональна статистика. – 2016. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vrp/vrp2014_u.zip (05.07.2016). – Назва з екрану.
2. Ключкович А. Електоральне структурування території України: основні регіони, фактори та етапи // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – № 17. – С. 50-59.
3. Корнієнко В.О. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні: монографія / В.О. Корнієнко, В.В. Добіжа. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 160 с.

4. Соціально-економічна географія України: навч. посіб. / О.І. Шаблій, М.І. Гонак, Б.І. Заставецький. – Л.: Світ, 1994. – 607 с.

5. Токар М. Регіональна політична еліта: тенденції творення [Електронний ресурс] / Карпатія: агенція досліджень регіонального соціуму. –2013.– Режим доступу: <http://www.zakarpattia.com/?p=502> (05.07.2016). – Назва з екрану.

6. Українські еліти в контексті місцевого і регіонального розвитку: історія та сучасність: популярний нарис / [Пухтинський М., Власенко О., Ворона П., Лопатинський В., Обушний О]. – Полтава.: ПП Шевченко, 2009. – 170 с.

Плоха П.А.

студентка,

Науковий керівник: Гринь В.В.

асистент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ І СТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ В РЕКРЕАЦІЇ

Рекреація є невід’ємним елементом життєдіяльності людини. Рекреаційна діяльність характеризується економічною функцією, тобто відновлення власної робочої сили, підвищення продуктивності праці; медико-біологічною функцією, яка полягає в оздоровленні, зниженні захворюваності, і соціально-культурною функцією, коли людина пізнає навколишній світ, спілкується з природою. Вона знаходить відображення в рості творчої активності, розширенні кругозору, покращенні психологічного клімату в трудових колективах.

Рекреаційна діяльність тісно пов’язана з економікою країни, адже чим кращий розвиток такого господарства, тим більша продуктивність працюючих, тому що гідний відпочинок і відновлення сил гарантують цю продуктивність.

Для гарного розвитку рекреаційного господарства необхідні не тільки територіальні ресурси, а й рекреаційні. Так, історико-культурні ресурси – це сукупність створених у процесі історичного розвитку певної території пам’ятників матеріальної і духовної культури. До групи історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам’ятки історії, історичні архітектурні пам’ятки, пам’ятки сучасної архітектури, унікальні споруди культури, спорту.

Історико-культурний потенціал, матеріальні та духовні пам’ятки народу дуже важливі для формування світогляду народу, для задоволення матеріальних, у тому числі туристичних, потреб [1, с. 73]. У розвинених країнах світу цей туристичний ресурс активно використовують для отримання прибутку. Деякі країни, наприклад, Італія, Франція, значну частину прибутків, які дає рекреаційне господарство, отримують від вмілої експлуатації історико-культурного потенціалу. Цьому сприяє велика кількість пам’яток, їхня висока художня цінність, добра збереженість, вміла організація туристичних послуг. Всесвітньо відомі пам’ятки історії та культури Риму, Венеції, Флоренції, Парижа приваблюють щороку сотні тисяч туристів.